

КОРПОРАТИВНИЙ СЕКТОР ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФОРМАЛІЗАЦІЇ

Сектор чорної металургії відіграє системоутворюючу роль в національній економіці, є одним з наріжних каменів української промисловості та визначальних факторів економічної безпеки держави, передусім, її валютної, фінансової, зовнішньоекономічної та бюджетної складової, а також каталізатором розвитку багатьох суміжних галузей, в першу чергу, машинобудування, будівництва та паливно-енергетичного комплексу.

У свою чергу, стан та тенденції розвитку чорної металургії визначаються комплексом чинників, які можна звести до трьох груп: економічні, регуляторні та корпоративні. У вітчизняній науковій літературі значна увага традиційно приділяється аналізу факторів перших двох груп. У той же час ігнорувати значення корпоративного аспекту розвитку чорної металургії стає дедалі важче, оскільки саме в цій сфері криється низка значних проблем національного гірничо-металургійного комплексу, які девальвують економічний та регуляторний потенціал розвитку галузі.

Відсутність правової можливості формалізації дефакто створених потужних корпорацій, конфлікти між різними ланками виробничого циклу, які суттєво активізувалися в останні п'ять років в рамках гірничо-металургійного комплексу, призводять до зниження ефективності його роботи загалом, консервації застарілих технологій виробництва, уповільнення інноваційно-інвестиційних процесів, зменшення надходжень до бюджетів всіх рівнів, впливають на посилення соціальної та політичної напруженості в суспільстві.

Метою цієї роботи є виявлення та аналіз рушійних факторів, що лежать в основі становлення сьогоденної моделі корпоративних відносин між різними суб'єктами національного гірничо-металургійного комплексу (ГМК) та виявлення ключових деструктивних чинників, що гальмують її розвиток.

Проблемам корпоративного сектору української промисловості присвячено значну увагу українського наукового співтовариства. Вагомий внесок у формування сучасного розуміння розвитку корпоративних структур в Україні зробили такі вітчизняні вчені, як Л. Федулова, Я. Жаліло, П. Буряк, М. Деркач, А. Козаченко, А. Костін, М. Крупка, Н. Резанова, О. Шевчук, Г. Паламарчук, О. Паламарчук, Л. Руденко та ін. Особливо важливими є їхні роботи [1—12]. Водночас у названих роботах досить часто надмірну

увагу приділено дослідженню стратегій перспективного розвитку українських корпорацій, тоді як механізми вирішення наявних проблем, без яких неможливий перехід корпоративного сектору на більш високий рівень, залишаються поза увагою.

Новизна роботи полягає в спробі проаналізувати актуальні проблеми корпоративного розвитку в рамках національного гірничо-металургійного комплексу, джерела та історію їх зародження, а також виявити причини, які стримують формування в Україні потужних прозорих структур в цьому секторі господарського комплексу.

Як зазначає Л. Федулова, незважаючи на вимогу ринкової економіки — створення конкурентного середовища при наявності множини виробників — саме велике виробництво формує в сучасній економіці попит і пропозицію на ринку, визначає умови ціноутворення, реалізує об'ємні програми капіталовкладень. Лише великим виробникам під силу здійснення значних НДДКР, глобальне впровадження у виробництво нововведень. Тому структуру сучасної ринкової економіки представляють крупні підприємства, які стають національною гордістю провідних країн світу [1, с. 130].

З макроекономічного погляду, корпоративні структури є інститутом концентрації людських, фінансових, виробничих, науково-технічних ресурсів з метою їх оптимального використання, а також способом зниження трансакційних витрат. Як зазначають Ф. Євдокімов і Н. Розумна, основними причинами, які спонукають підприємства до об'єднання, варто вважати посилення ринкової конкуренції, необхідність залучення інвестицій для інновацій, прагнення до зниження виробничих і комерційних витрат, пошуків шляхів зниження ризиків, потреби централізації маркетингових комунікацій, підвищення ефективності виробництва, відновлення портфеля продукції [2, с. 139].

Українські корпоративні структури в секторі чорної металургії характеризуються певною специфікою і все ще знаходяться на первинному етапі свого інституційного розвитку, тому в вітчизняній науковій літературі відсутній одностайний підхід не тільки до їх аналізу, а й до формування понятійно-категоріального апарату. На сучасному етапі українські структури, що здійснюють діяльність в ГМК, мають різні найменування, серед яких найбільш часто фігурують «корпорація»,

«фінансово-промислова група», «бізнес-група», «група», «група компаній» та ін. Крім того, деякі вчені намагаються закріпити терміни «фінансово-промислові корпорації» [3], «метакорпорації» [4] та «політико-економічні холдинги» або «політико-економічні групи» [5].

Як раціонально зауважує Л. Федулова, застосування власне терміну «корпорація» до українських структур крупного бізнесу досить умовне. Корпорації в розвинутих країнах мають багатогалузеву структуру виробничих комплексів та замкнені цикли виготовлення товарів, як правило, кінцевого попиту, вони функціонують переважно в наукоємних секторах обробної промисловості, їх системи управління забезпечені досить досконалою мультидивізіональною структурою. Але не всі ці параметри на сьогодні характерні для українських великих компаній, тому вони є, швидше за все, прототипами корпорацій у розвинутих країнах [1, с. 132].

Досить суперечливим з погляду правової коректності та економічної вичерпності є використання терміну «фінансово-промислові групи», який з подачі вітчизняних політологів став одним із найбільш популярних в останні роки. У західних країнах ФПГ визначаються як багатогалузеві промислово-банківські, торговельні концерни, тобто об'єднання підприємств, банків, торгових домів, організаційно і юридично самостійних [2, с. 141]. В Україні ж банківський капітал практично не відігравав ролі в процесі формування потужних бізнес-груп, а ця організаційна форма взагалі не знайшла свого правового закріплення.

Проведене автором дослідження організаційно-правових форм найбільших суб'єктів господарської діяльності в секторі чорної металургії дає підстави стверджувати, що з погляду права більшість українських корпорацій є розгалуженими холдинговими компаніями. Водночас для розкриття економічної сутності цих структур доцільним бачиться введення терміна «фінансово-промислові конгломерати» (ФПК) як форми корпоративного управління, що передбачає певну хаотичну консолідацію різнопрофільних активів, які при цьому мають єдиний центр прийняття стратегічних рішень, зокрема, у питаннях налагодження господарських зв'язків та руху фінансових потоків. Така форма організації діяльності в ГМК є відображенням процесів розвитку бізнесу в Україні в 90-х роках минулого сторіччя, коли об'єднання відбувалося не на основі добровільної інтеграції різних ланок одного виробничого циклу, а шляхом «збирання активів» певними впливовими групами. Т. Савельєва зазначає, що формування структур власності та відповідних організаційних форм господарювання не було результатом еволюційного процесу і ринкового відбору з позицій ефективності. Навпаки, їх поява зумовлена специфікою приватизаційних процесів, які відбувались у рамках ринкових трансфор-

мацій, не завжди пов'язаних із суспільними інтересами і економічною доцільністю [6, с. 25].

Цей факт став причиною того, що організаційні форми бізнесу в українській чорній металургії склалися не на основі стратегічного планування діяльності, а з урахуванням необхідності маневрування в рамках українського законодавства, запутаність і суперечність якого не дозволяє створювати прозорі інтегровані структури. Відсутність можливості правової амністії тіньового капіталу, слабкі гарантії права власності для національних інвесторів, а також жорсткі вимоги антимонопольного законодавства призвели до того, що корпоративні об'єднання, які оформилися де-факто, не могли оформитися де-юре.

Входження вітчизняного ГМК в новий формат економічних відносин в 90-і р. ознаменувалося руйнуванням системи централізованого управління й господарських зв'язків радянського періоду. Натомість відбувався хаотичний пошук таких форм господарювання, які були б адекватні новим умовам. На думку Я. Жаліла, через фрагментаризацію управління за нерозвинутого ринкового середовища стратегії новоутворених приватних економічних суб'єктів не лише вийшли з-під державного контролю, але і втратили взаємоскоординованість. Відзначимо, що можливості українських підприємств до самовдосконалення було переоцінено. З одного боку, економічна політика не сприяла акумуляції, мобілізації і навіть збереженню інвестиційних ресурсів, фактично розмивала економічну міць переважної більшості підприємств. З іншого боку, і їх керівники виявилися нездатними до активних рішучих дій в умовах ринку, що «народжується», а приватизаційні процеси не забезпечили створення широкого прошарку ефективних реальних власників засобів виробництва [6, с. 113].

У цій ситуації ініціативу перехопив приватний сектор, який і став ядром і локомотивом інтеграційних процесів в ГМК. Інституційним началом в секторі чорної металургії на першому етапі становлення ФПК досить часто виступали трейдерські компанії, які займалися поставками газу та реалізацією металопродукції. Подорожання газу після розпаду СРСР та його дефіцит в Україні зробили сферу торгівлі газом одним із найбільш рентабельних видів господарської діяльності. Такі компанії акумулювали значні фінансові ресурси і скуповували різнопрофільні підприємства, передусім сектора чорної металургії. Як зазначають дослідники Світового банку, трейдери почали масово використовувати у взаємовідносинах із металургійними підприємствами бартерні схеми: в оплату за природний газ вони одержували метал і продавали його на зовнішніх ринках, де він користувався великим попитом. У взаємовідносинах із підприємствами використовувався механізм нееквівалентного обміну — постачання машин, устаткування

ня, сировини і матеріалів здійснювалося за завищеними, а купівля їхньої продукції — за заниженими цінами. Трейдерські компанії поступово захоплювали всю систему збуту і постачань підприємств. У результаті навколо них почали формуватися перші приватні фінансово-промислові групи [7, с. 20].

Наявність валютних прибутків приваблювала в цей сектор і банківський капітал. Він починає поступово поширювати свій вплив на фінанси металургійних підприємств. Основним інструментом такого контролю стала кредитна залежність. Зокрема, саме завдяки такому механізму в 90-х роках минулого століття такі банки як «Приватбанк» та «Укрсиббанк» змогли поглинути низку привабливих активів в ГМК. Проте на відміну від газових трейдерів банкам не вдалося розширити свій вплив настільки широко. Очевидно, причиною цього були слабкі позиції самих банків, які почали укріплюватися лише на початку нинішнього десятиліття.

Контроль над металургійними підприємствами приватний капітал захоплював поетапно. Спочатку вплив над підприємствами закріплювався переважно за допомогою тінювих засобів, аж до застосування відверто корупційних схем. Проте внаслідок нормалізації правової ситуації, зміцнення державної влади, робота в тіньовому режимі стає для ФПК досить ризикованою, що обумовлено такими чинниками:

— тінювий контроль не гарантував права власності. У будь-який момент держава могла ініціювати повернення контролю над підприємством, посилячись на допущені порушення в процесі приватизації;

— відсутність гарантій прав власності робило надто ризикованим збільшення інвестицій в металургійні підприємства. Водночас, метод експлуатації виробничих потужностей без інвестування в їх відтворення і модернізацію стрімко вичерпував свій ресурс;

— запутаність та розгалуженість внутрішніх господарських комунікацій в рамках ФПК збільшувала транзакційні та операційні витрати всієї структури;

— непрозора структура бізнесу обмежувала можливість доступу українських компаній до боргових ресурсів, передусім, на міжнародних фінансових ринках.

Подальше функціонування підприємств потребувало збільшення інвестицій в основні фонди. Натомість виручка від реалізації продукції виводилася з підприємств через різні офшорні фірми, а згодом частково поверталася до України для інвестування у високорентабельні активи. Варто відмітити той факт, що найбільшою популярністю користувався агросектор. Практично всі сьогоднішні ФПК, які тісно пов'язані з металургією, володіють сільськогосподарськими підприємствами.

У кінці 90-х р. прагнення приватного капіталу формалізувати контроль над підприємствами чорної металургії почало знаходити підтримку у владних орга-

нах. Це було обумовлено тим, що держава, яка формально певний час залишалася власником більшості металургійних підприємств, практично не отримувала прибутків від своїх активів в ГМК. Через механізми нееквівалентного обміну та мінімізацію оподаткування значна частина прибутку акумулювалася на рахунках приватних посередницьких структур. Водночас, на державі залишився досить широкий спектр обов'язків, зокрема фінансування розгалуженої соціальної інфраструктури, яка була на балансі металургійних підприємств, погашення кредитів, що залучалися оперативним менеджментом металургійних підприємств. Така ситуація, коли в державі були лише фінансові зобов'язання, закономірно стимулювала бажання легалізувати присутність ФПК на державних підприємствах з тим, щоб останні отримували не лише прибуток від його діяльності, але й мали зобов'язання інвестувати в оновлення фондів і підтримку соціальної сфери.

Легалізація контролю приватного капіталу над активами сектору ГМК проходила досить болісно й не завжди ефективно. Проте загальна тенденція була позитивною, що виражалося в таких аспектах:

1. Вдалося подолати спад виробництва. У 1995 р. чорна металургія досягла найнижчої точки падіння. Виробництво сталі склало 22,3 млн. т., прокату — 16,6 млн. т., труб — 1,6 млн. т. По відношенню до 1990 р. загальний обсяг випуску металопродукції впав на 60 %, проте вже з наступного року спостерігалися позитивні тенденції розвитку ГМК, які проявилися в кількісному зростанні. Відмітимо, в 1996 р. чорна і кольорова металургія були єдиними галузями, які продемонстрували приріст виробництва. Більшість інших галузей економіки знаходилися в стані падіння до 1999 р.

2. Забезпечено стабільність поставок енергоносіїв. Оскільки всі українські металургійні підприємства використовували газ, це питання після розпаду СРСР було особливо актуальним. Як було зазначено, першими власниками металургійних підприємств були газові трейдери, які й організовували ритмічні поставки палива. Більше того, в рамках ФПК впроваджувалися бартерні схеми з розрахунку за газ металопродукцією, що дозволяло підтримати ліквідність підприємств.

3. Організовано систему збуту металопродукції. Приватний торговий капітал традиційно є більш гнучким і адаптивним, тому саме приватні структури оперативно налагодили експортні канали, частково компенсуючи стрімке падіння внутрішнього попиту вивозом продукції за кордон.

4. Покращено платіжний баланс країни. Розширення експорту та встановлення обов'язкового продажу валютної виручки від експорту збільшило вплив в Україну американської валюти, дефіцит якої ускладнював погашення урядом своїх зобов'язань

перед міжнародними кредиторами. Незважаючи на те, що більшість трейдерів намагалися уникнути конвертації валюти, все ж легальними і нелегальними каналами вони насичували внутрішній ринок доларами.

5. Стабілізація ситуації в ГМК сприяла збільшенню надходжень до бюджету, що дозволило за 1992 — 1996 рр. майже втричі зменшити його дефіцит.

6. Активізація інвестиційно-інноваційної діяльності металургійних підприємств розширила внутрішній ринок для продукції національного машинобудування, а також низки суміжних галузей, зокрема гірничорудної, коксохімічної тощо.

7. Зниження рівня соціальної напруженості. Цілеспрямовано блокувалися спроби масового скорочення робітників в чорній металургії, навіть попри різке зменшення продуктивності праці. Рівень заробітної плати в секторі чорної металургії в умовах економічного спаду в 90-х роках залишався на досить високому рівні, поступаючись лише заробітним платам шахтарів і будівельників.

Позитивний досвід діяльності ФПК був відмічений на вищому державному рівні. Так, в 1994 р. в Посланні до Верховної Ради Президент України Леонід Кучма відзначав: «Промислово-фінансові групи зможуть сприяти відновленню старих і формуванню нових господарських зв'язків з підприємствами інших держав СНД. Президент України всесторонньо сприятиме становленню і розвитку вказаній формі організації економічних зв'язків» [8]. Державна влада того часу зробила ставку на формування потужних національних корпорацій, заблокувавши доступ в Україну іноземному капіталу. Для активізації процесу створення прозорих фінансово-промислових груп, які були б здатні конкурувати з світовими лідерами, в Україні не вистачало адекватної правової бази.

У січні 1995 р. Президент України видав Указ «Про фінансово-промислові групи в Україні», який мав достатньо ліберальний та прогресивний на той період характер. Зокрема, ФПГ в ньому розглядалася як «статутна або договірна юридична особа, створена шляхом об'єднання промисловими підприємствами, організаціями, банками і іншими суб'єктами підприємницької діяльності (передачі у власність, в управління, зокрема довіритель) майна, що належить ним (закріпленого за ними), фінансових ресурсів, а також передачі права управління господарською діяльністю для централізованого управління виробничою, науковою, фінансовою і комерційною діяльністю» [9]. Документ припускав, що ФПГ можуть створюватися за ініціативою, перш за все, самих суб'єктів господарювання. Дозвільними функціями наділялися Міністерство економіки (експертиза техніко-економічного проекту створення ФПК) і Антимонопольний комітет (видає дозвіл).

Проте на цей Указ парламент наклав вето. На-

томість в листопаді 1995 р. був прийнятий Закон України «Про промислово-фінансові групи», у якому корпоративне будівництво було поставлене під жорсткий державний контроль. Закон, який чинний досі, має консервативний характер, як по букві, так і по духу. Зокрема, в законі була закріплена провідна роль (статус «головне підприємство ПФГ») в корпоративній структурі виробничого підприємства, що випускає кінцеву продукцію, тоді як світовий досвід свідчить про те, що провідну роль зазвичай відіграє або спеціальна компанія, що управляє, або фінансова установа. Більше того, згідно із Законом, ПФГ повинні були «створюватися за рішенням Уряду на певний термін з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України, включаючи програми відповідно до міжнародних договорів, а також виробництва кінцевої продукції».

Слід зазначити, що в 1998 р. Л. Кучма зробив другу спробу ввести процес створення корпоративних структур в законне русло. Його новий Указ, що був, по суті, компромісним варіантом Закону України «Про промислово-фінансові групи», спробував полегшити порядок створення і державної реєстрації ПФГ. Так, наприклад, було видалено положення про тимчасовий характер створення ПФГ і норму про необхідність виконання ними державних програм розвитку. Проте й цей нормативно-правовий акт не знайшов підтримки в парламенті.

Через відсутність належної правової бази в Україні формуються неофіційні ПФГ, що є проявом об'єктивних тенденцій інтеграції фінансового, промислового та торговельного капіталів, але вже поза межами державного регулювання, отже, є проявом механізмів тіньової економіки [10, с. 48].

У другій половині 90-х рр. був фактично закінчений розділ найбільших металургійних підприємств України. В 2000 р. частка приватного сектору склала 93 % від загальної кількості підприємств чорної металургії, на долю яких припадало 86 % виробництва. Варто зазначити, що диспропорція між часткою приватного капіталу в кількості підприємств та в сукупному виробництві свідчить не про низьку ефективність приватного капіталу, а про те, що держава зберігала контроль лише в найбільших підприємствах галузі, зокрема в найпотужнішому комбінаті — «Криворіжсталь».

Економічне зростання, сприятлива кон'юнктура на світових ринках металопродукції, а також зниження податкового навантаження на підприємства ГМК сприяли переходу до нової парадигми розвитку, заснованої вже не на вимиванні фінансових ресурсів, а на розвитку виробництва. Проте структура сформованих конгломератів виявилася настільки громіздкою та заплутаною, що цей формат корпоративних відносин сам по собі став бар'єром для їх по-

Найбільші українські металургійні фінансово-промислові конгломерати станом на кінець 2008 року

ФПК	Сировинні активи	Сталеплавильні активи	Збут продукції
Група «Метінвест»	Краснодонвугілля, Авдєєвський коксохім, КЗРК, ПГЗК, ЦГЗК, ПГЗК, ПФК «Прометей»	Азовсталь, Єнакіївський МЗ, Макіївський МЗ, Харцизький трубний завод, Ferriera Valsider (Італія), Trameal (Італія), Spartan UK (Великобританія), Promet (Болгарія).	Metinvest International S.A., Метінвест-Євразія, Метінвест-СМЦ
Індустріальний союз Донбасу	Алчевський коксохімзавод, Завод вогнетривких матеріалів в Хшанові (Польща), 50% «Стептехсервіс» (зокрема Таврійський ГЗК).	Алчевський МК, Дніпровський МК ім. Держинського, Краматорський МЗ ім. Куйбишева, Дніпропетровський трубний завод, Huta Czestochowa (Польща), Dunaferr (Угорщина), металопрокатний завод «Lozenc» (Угорщина), «DAM Steel» (Мішкольц, Угорщина), Армавірський металургійний завод (РФ).	УГМК (Україна), РГМК (Російська гірничо-металургійна компанія, РФ), УГМК – Грузія (Грузія), УГМК (Універсальна гірничо-металургійна компанія, Білорусь), Центросталь (Польща), Дутрейд (Угорщина)
ТКК «Інтерпайп»	«Дніпропетровський Втормет», Нікопольський завод феросплавів	«Дніпросталь», «Новомосковський трубний завод», «Ніжнедніпровський трубопрокатний завод», «Нікопольський завод нержавіючих труб», «Нікопольський завод безшовних труб «NICO TUBE».	Steelex S.A. та інші підприємства групи
Група «Приват»	50%, КЗРК, 50% «Стептехсервіс» (зокрема Таврійський ГЗК), Оржонікідзевський ГЗК, Марганецький ГЗК, Запорізький завод феросплавів, Стахановський завод феросплавів	Дніпровський металургійний завод ім. Комінтерну	«Дніпро 96» і інші підприємства групи
Evraz Group (Україна)	ГЗК «Суша балка», ПГЗК (50%), «Баглікоккс», «Дніпрококкс», «Дніпродержинський коксохімічний завод»	Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського	Процес реструктуризації схеми
Ferrexpo	Полтавський ГЗК, Ерістовський ГЗК, «Схід-Руда»	МК «Kremikovtzi» (Болгарія), МК «Newco Lamkos Steel (Косово), МК DanSteel (Данія), феросплавний Skopski Legury (Македонія).	Ексклюзивні трейдери групи
ArcelorMittal (Україна)	Новокриворізький ГЗК	МК «Криворіжсталь»	МК «Криворіжсталь»
Запоріжсталь	Частковий контроль «Запоріжкокс» і Запорізький ЗРК, ВО «Шолоховське» Шахти «Бистрянська 1, 2», ЗАТ «Мінерал»	МК «Запоріжсталь»	«МД Груп Запоріжжя», «МД Холдинг», «МД Істейт»
«Ілліч-сталь»	«Кондратіївський завод вогнетривів», Хіміко-металургійна фабрика, Комсомольське рудоуправління, шахта ім. Менжинського, ГМК «Укрмеханобр»	Маріупольський МК ім. Ілліча	Трейдери групи і інших компаній
Група «Енерго»	Макіївкокс, Ясинівський коксохімічний завод, Красноармійська-західна №1, частково «Пантелеймоновський завод вогнетривів», ліцензія на розробку Гуляйпольського залізрудного родовища, шахта «Зарічна», ШУ «Карагайлінське»	Донецксталь-металургійний завод, Донецький металургійний завод	Підприємства групи

Інформація взята з відкритих джерел

дальшого розвитку. У зв'язку з цим, багато ФПК почали проводити реструктуризацію свого бізнесу з метою «легалізації» вже де-факто працюючих неформальних об'єднань.

Першими до цього процесу приступили групи ІСД, СКМ, «Фінанси і кредит» та Інтерпайп. На першому етапі відбулося придбання активів в європейських країнах, влада яких досить обережно ставиться до проникнення на свою територію непрозорих структур. Зокрема, ІСД придбав три металургійних заводи в Угорщині й декілька потужних підприємств в Польщі, СКМ придбав два підприємства в Італії і одне у Великобританії, а група «Фінанси і Кредит» встановила контроль над активами в Данії, Македонії і Болгарії.

На другому етапі, окрім названого фактору, формування прозорих структур в ГМК каталізувалося необхідністю залучення інвестицій. Останніми роками спостерігається чітка асиметрія між фінансовим потенціалом акціонерів ФПК і інвестиційними потребами їх підприємств. Внаслідок цього на зміну трансфертам з офшорних зон, приходить механізм залучення боргових ресурсів на зовнішніх фінансових ринках, вартість грошей на яких тісно залежить від прозорості і зрозумілості бізнесу.

На даний момент в рамках українського ГМК сформувалося декілька потужних ФПК, які знаходяться на різних стадіях структуризації та формалізації бізнесу. Як можемо простежити з Таблиці 1, кожен із ФПК включає значну кількість суб'єктів господарювання різних переділів металургійного виробництва. Крім того, в структуру конгломератів входить велика кількість підприємств суміжних галузей економіки (машинобудівні, транспортні та ін.). Ефективність функціонування подібних ФПК залежить від їхньої здатності сформувати просту та чітку корпоративну структуру, яка зможе інтегрувати ресурси і потенціал кожного підприємства в єдиний виробничий процес.

1. Отже, комплекс об'єктивних та суб'єктивних факторів на стадії формування ФПК в ГМК України перешкодив становленню де-юре цілісної організаційно-правової форми. Нинішні фінансово-промислові конгломерати знаходяться в більшості випадків на початковій стадії структуризації та формалізації, тому не в повній мірі використовують потенціал розвитку, що відкриває перед ними процес створення прозорих та ефективних корпорацій. В той же час, на початку нинішнього десятиліття формалізація даних структур стає необхідним чинником подальшого розвитку бізнесу. Від ефективності та оперативності процесів формалізації та реструктуризації бізнесу ФПК значною мірою залежатиме подальший розвиток сектору чорної металургії України.

У цьому контексті, як зазначає Т. Савельєва, невідкладним є питання реформування існуючих корпора-

тивних структур ГМК на засадах верховенства права, законності та «прозорості», що передбачає прийняття відповідних прогресивних законопроектів (зокрема, щодо корпоративного управління та надання інформації). Необхідно перейти від аморфних утворень типу конгломератів (об'єднання підприємств, не пов'язаних між собою виробничими зв'язками) до більш однорідних структур з чіткими організаційно-правовими обмеженнями [6, с. 27].

Насьогодні формування корпоративного сектору українського ГМК більшою мірою відбувається стихійно, без активного конструктивного втручання з боку держави. Водночас, сучасний досвід державного регулювання засвідчує позитивний ефект від виваженого дозованого регулювання. Відтак держава має зайняти більш активну позицію в процесі формування корпоративного сектору в чорній металургії, оскільки в умовах загострення міжнародної технологічної конкуренції, названі проблеми створюють загрозу для дезінтеграції існуючих ФПК та поглинання вітчизняних підприємств світовими ТНК.

Проблема функціонування ФПК в секторі чорної металургії, як і промисловості загалом, потребує детального аналізу з боку державної влади. Корпоративний сектор у ринковому середовищі є ключовим фактором розвитку економіки, проте через наявність негативних чинників може здійснювати зворотній деструктивний вплив. Як зазначає Л. І. Федулова, без орієнтації на створення великих національних інтегрованих структур, здатних ефективно функціонувати в умовах загострення міжнародної технологічної конкуренції, виникає загроза перетворення вітчизняних підприємств на периферійні виробничі потужності для обслуговування виробничих альянсів, що негативно відіб'ється на економічному розвитку країни та національних інтересах, на економічній та технологічній безпеці [10, с. 45].

В Україні все ще немає адекватної нормативно-правової бази, яка б дозволила крупним об'єднанням без збитку конкурентному середовищу виконувати свої функції локомотива економічного і промислового розвитку. Крім того, складні економіко-правові механізми інтеграції бізнесу на території України утруднюють експансію українського капіталу в інші країни, а також перешкоджають ефективній діяльності іноземних інвесторів в Україні. Відтак визначення оптимальних механізмів динамічного становлення сучасної структури корпоративного сектору українського ГМК є перспективним та практично важливим напрямком досліджень вітчизняної економічної науки.

Література

1. **Федулова Л. І.** Інституційні особливості сучасної корпорації / Л. І. Федулова // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. — 2006. — Випуск 103-2. — С. 130—136.
2. **Євдокімов Ф. І.** До проблеми оц-

інки ефективності інтеграції промислових підприємств / Ф. І. Євдокімов, Н. В. Розумна // Економіка промисловості — 2007. — № 1 (36). — С. 139—145. 3. **Інноваційна** стратегія українських реформ. — К. : Знання України, 2002. — С. 268. 4. **Федулова Л. І.** Інтеграційні процеси корпоративних структур: можливості для інноваційного розвитку економіки / Л. І. Федулова // Економіка та прогнозування — 2007. — № 3. — С. 19. 5. **Жаліло Я.** Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика : монографія / Я. Жаліло. — К. : НІСД, 2003. — С. 231, 356. 6. **Савельєва Т.** Проблеми розвитку великих корпоративних структур в економіці України / Т. Савельєва // Персонал. — 2007. — № 2. — С. 25—29. 7. **Розвиток** сектора чорної металургії в Україні : Аналітичний огляд / Світовий банк. — К. : «Міленіум», 2004. — 110 с. 8. **Кучма Л. Д.** «Шляхом радикальних економічних реформ. Про основні засади економічної та соціальної політики». Доповідь Президента України / Л. Д. Кучма. — 19 жовтня 1994. 9. **Стаття 2.** Положення про фінансово-промислові групи в Україні. Затверджено Указом Президента України від 27 січня 1995 року. 10. **Федулова Л. І.** Тенденції формування корпоративних структур у промисловості України / Л. І. Федулова // Економіка промисловості. — 2007. — № 3 (38). — С. 45—57. 11. **Резанова Н. С.** Корпоративне управління на порозі ХХІ століття / Н. С. Резанова // Фінанси України. — 2002. — № 1. — С. 13—19. 12. **Колтик Т.** Корпорації як економічна категорія / Т. Колтик // Наук. записник Тернопільського держ. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія: економіка. — 2001. — № 7. — С. 28—31.

Молдован О. О. Корпоративний сектор чорної металургії: проблеми становлення та формалізації

Стан та тенденції розвитку чорної металургії визначаються комплексом чинників, які можна звести до трьох груп: економічні, регуляторні та корпоративні. У вітчизняній економічній науковій літературі значну увагу традиційно приділяється аналізу факторів перших двох груп, проте все більш актуальними стають проблеми корпоративного аспекту розвитку чорної металургії, оскільки саме в цій сфері ховається значний пласт проблем національного гірничо-металургійного комплексу, який девальвує економічний та регуляторний потенціал розвитку галузі. Українські корпоративні структури в секторі чорної металургії характеризуються певною специфікою і все ще знаходяться на первинному етапі свого інституційного розвитку.

Метою цієї роботи є виявлення та аналіз рушійних факторів, що лежать в основі становлення сьогоденної моделі корпоративних відносин між різними суб'

ектами національного ГМК та виявлення ключових деструктивних чинників, що гальмують її розвиток.

Ключові слова: корпоративний розвиток, чорна металургія, фінансово-промислові конгломерати.

Молдован А. А. Корпоративный сектор черной металлургии: проблемы становления и формализации

Состояние и тенденции развития черной металлургии определяются комплексом факторов, которые можно объединить в три группы: экономические, регуляторные и корпоративные. В национальной экономической научной литературе значительное внимание традиционно отведено анализу факторов первых двух групп, однако в последнее время все более актуальными становятся проблемы корпоративного аспекта развития черной металлургии. Именно в данной сфере кроется значительный пласт проблем национального горно-металлургического комплекса, который девальвирует экономический и регуляторный потенциал развития отрасли. Украинские корпоративные структуры в секторе черной металлургии характеризуются определенной спецификой и все еще находятся на первичном этапе своего институционального развития.

Целью данной работы является выявление и анализ движущих факторов, которые лежат в основе становления сегодняшней модели корпоративных отношений между различными субъектами национального ГМК и выявление ключевых деструктивных факторов, которые тормозят его развитие.

Ключевые слова: корпоративное развитие, черная металлургия, финансово-промышленные конгломераты.

Moldovan O. O. Corporate sector of black metallurgy: problems of becoming and formalization

The condition and progress of ferrous metallurgy are determined by factors that can be grouped into the following three categories: economic, regulatory and corporate. Ukrainian economic science literature gives considerable attention to the analysis of factors of the first two categories. The issues of corporate development, however, are becoming increasingly relevant, since they undermine economic and regulatory potential of metallurgy and mining industry. The Ukrainian corporate structures in the sector of ferrous metallurgy are still at the initial stage of their development. The purpose of this work is finding and analyzing the factors that influence formation of today's model of corporate relations between different players of the national mining and metallurgy industry and finding the key destructive elements that hinder its development.

Key words: corporative development, ferrous metallurgy, finance and industry complex.